

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРИМІНОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

НАШЕ ПРАВО

**OUR
LAW**

KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY OF INTERNAL AFFAIRS
CRIMINOLOGICAL ASSOCIATION OF UKRAINE
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS
NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE

№ 6, 2015

Спеціалізоване
видавництво

Specialized
publishing house

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

ПАХОМОВ Володимир Васильович - кандидат юридичних наук, доцент,
здобувач Сумського державного університету

УДК 342.9

Определены сущность и специфика административной ответственности за правонарушения в сфере земельных отношений. Рассмотрено современное состояние правового обеспечения административной ответственности в сфере земельных отношений в Украине. Дан анализ содержания основных нормативно-правовых актов, регулирующих вопросы административной ответственности за правонарушения в сфере земельных отношений.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, земельні відносини, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення, державний контроль.

Постановка проблеми

Одним із найбільш важливих засобів захисту земельних правовідносин є контроль з боку відповідних державних органів за додержанням норм законодавства у даній сфері, виявлення порушень та притягнення правопорушників до юридичної відповідальності. Таким чином, юридична відповідальність постає необхідною правовою гарантією законності у сфері земельних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні засади адміністративної відповідальності розглядалися у працях таких відомих вітчизняних та зарубіжних учених, як В. Авер'янов, Д. Бахрах, Ю. Битяк, І. Голосніченко, А. Комзюк, Б. Лаза-

рєв, Ю. Шемшученко та ін. Загальним питанням адміністративної відповідальності за земельні правопорушення присвячено дослідження О. Белікової, Н. Бондарчук, І. Каракаша, М. Клименко, П. Кулинича, Л. Мілімко, О. Погрібного, А. Правдюка, В. Семчика, М. Шульги. Окремі аспекти адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин розглядалися у працях О. Мірошниченко, В. Ремінного, О. Синьова, С. Слюсаренка, О. Стукаленка, І. Федорчака, Ю. Чиж та ін.

Невирішені раніше проблеми

Проте слід зауважити, що адміністративна та земельна реформи, які відбуваються наразі в Україні, а також високий рівень правопорушень у сфері земельних відносин вимагають постійного перегляду стану адміністративно-правового регулювання земельних відносин і, насамперед, аналізу змісту нормативно-правових актів, які регулюють питання адміністративної відповідальності за правопорушення у даній галузі, з метою вдосконалення практики їх реалізації.

Метою даної статті є дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин, що передбачає визначення поняття та особливостей адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин, аналіз стану чинного законодавства, що стосується адміністративної відповідальності за право-

порушення у даній сфері, та визначення заходів щодо підвищення ефективності інституту адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу

У сфері земельних відносин застосовуються різні види юридичної відповідальності – кримінальна, адміністративна, цивільна, дисциплінарна. Найпоширенішим видом юридичної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин є адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність є видом юридичної відповідальності, що виникає при скоєнні правопорушень у публічно-правовій сфері. Адміністративно-правова наука розглядає адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності за порушення адміністративно-правових норм на основі застосування адміністративних стягнень [1, с.121]. В. Авер'янов визначає адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що становить собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [2, с. 430]. Під адміністративною відповідальністю у сфері земельних відносин розуміють застосування уповноваженими на те державними органами санкцій, передбачених адміністративно-правовою нормою, до осіб, які порушили вимоги земельного законодавства [3, с.8]. Л. Мілімко пропонує визначення адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин як виконання суб'єктом, який вчинив адміністративний проступок у сфері земельних відносин, примусово застосованих до нього, за визначеною процедурою, заходів впливу, встановлених державою і реалізованих спеціально уповноваженими органами чи посадовими особами з метою охорони земельних відносин, попередження правопорушень та виховання і покарання винного [4, с.16]. Аналізуючи характерні ознаки адміністративної відповідальності,

сучасні дослідники зазначають, що вона: є нормативно визначеною і встановлюється виключно законодавчими актами; має публічний характер; є засобом охорони встановленого державою правопорядку; супроводжується державним та громадським осудом діяння і правопорушника; об'єктом охорони є суспільні відносини, що регулюються не лише адміністративним правом, а й іншими галузями права, що відрізняє її від цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності; до неї притягаються особи, в яких немає стійких організаційних зв'язків із суб'єктами примусу; суб'єктами, які притягають до адміністративної відповідальності, є уповноважені публічні органи та їх посадові особи; реалізується за відповідною процедурою [4, с.15; 5, с.194].

Правовою підставою для застосування заходів впливу та притягнення до адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення. Згідно зі ст.9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (навмисна чи необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на державний чи суспільний порядок, власність, права та волю громадян, на встановлений порядок управління, за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність [6]. Виходячи з даних ознак як фактичних підстав для адміністративної відповідальності, сучасні науковці пропонують розуміти під адміністративним проступком у сфері земельних правовідносин протиправне, винне (навмисне або необережне) з невеликим ступенем суспільної небезпеки діяння (дію чи без діяння), скоєне суб'єктом делікту у сфері реалізації прав і законних інтересів землевласників і землекористувачів, порядку управління, раціонального використання, відтворення та охорони земельних ділянок, за що передбачено адміністративну відповідальність [7, с.164]. Залежно від виду об'єктів адміністративні проступки у сфері земельних відносин можна поділити на такі, що посягають на: земельні відносини майнового характеру; суспільні відносини у сфері управління земельними відносинами; суспільні відносини у сфері

раціонального використання, відновлення та охорони земель (екологічної спрямованості) [4, с.13]. П. Кулинич серед об'єктів правопорушень у сфері земельних відносин пропонує виділяти: 1) суспільні земельні відносини; 2) права і законні інтереси власників, землекористувачів, у тому числі орендарів, та інтереси українського народу; 3) суспільні відносини у сфері використання та охорони земель; 4) земельний порядок [8, с.372]. О. Слюсаренко класифікує правопорушення у сфері земельних відносин, розподіляючи їх на: спрямовані проти встановленого порядку розпорядженням землею; спрямовані проти вимог використання цільового, раціонального використання земель у сільському, лісовому господарстві та в інших галузях господарського виробництва; пов'язані з недотриманням чи неналежним виконанням екологічних норм та приписів [9, с.167].

Згідно зі ст. 211 Земельного Кодексу України громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність за цілу низку порушень, серед яких, зокрема: а) укладення угод з порушенням земельного законодавства; б) самовільне зайняття земельних ділянок; в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами; г) розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель; г) невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням; д) порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням; е) знищення межових знаків; є) приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок; ж) непроведення рекультивациі порушених земель; з) знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень; и) невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту; і) відхилення від затвердже-

них проектів землеустрою; використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь; ї) ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них; й) порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок; к) порушення строку видачі державного акта на право власності на земельну ділянку [10, ч.1 ст.221]. Наведений перелік порушень не є вичерпним, законом може бути встановлено відповідальність й за інші порушення земельного законодавства [10, ч.2 ст.221]. Проте слід зазначити, що Земельний кодекс України не визначає, за які саме правопорушення настає адміністративна відповідальність. Кодекс закріплює лише диспозиції норм, які визначають діяння як правопорушення у сфері земельних відносин, тоді як норми, що містять санкції за ці діяння, встановлюються іншими правовими актами. Так, адміністративні правопорушення у сфері земельних відносин визначаються, перш за все, Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також Законами України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про охорону земель» та ін. Норми більшості інших законодавчих актів у даній сфері (насамперед, Законів України «Про землеустрій», «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність», «Про використання земель оборони» та ін.), так само, як і норми Земельного кодексу, носять описовий склад, вказують на певні норми та правила, що мають загальні ознаки адміністративного правопорушення, але безпосередньо не передбачають адміністративні санкції за порушення земельного законодавства. Так, А. Правдюк відзначає, що більшість норм чинного Земельного кодексу, що стосуються юридичної відповідальності за земельні правопорушення, наразі зовсім не діють і

не може застосовуватися у правозастосовній діяльності, як і інші нормативно-правові акти з охорони земельного законодавства, що мають декларативний характер. Крім того, окремі норми законів повторюються в Земельному кодексі України, у той час, як кожне конкретне правопорушення повинно мати таку кількість ознак, які б виділяли його з загального масиву правопорушень шляхом визначення його основних характеристик [11, с.217].

Єдиним кодифікованим нормативно-правовим актом, що встановлює адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин, є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Склади земельних правопорушень містяться у главі 7 КУпАП «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» КУпАП, ст. 52–56 якого безпосередньо передбачають адміністративну відповідальність за порушення земельного законодавства [6]. Згідно з Кодексом, адміністративна відповідальність настає за: псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст.52); порушення правил використання земель (ст.53); самовільне зайняття земельної ділянки (ст.53.1); перекручення або приховування даних державного земельного кадастру (ст.53.2); зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу (ст.53.3); незаконне заволодіння ґрунтовим покривом земель (ст.53.4); порушення строку погодження (відмови у погодженні) документації із землеустрою (ст.53.5); порушення законодавства про Державний земельний кадастр (ст.53.6); порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель або не приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням (ст.54); порушення правил землеустрою (ст.55); знищення межових знаків (ст.56) [6].

Деякі дослідники вважають, що адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані із земельними відносинами, передбачається і в інших статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так В. Семчик, П. Кулинич

та М. Шульга до підстав притягнення до адміністративної відповідальності відносять такі правопорушення, як: незаконне використання земель державного лісового фонду (ст.63), знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг і захисних насаджень (ст.65.1), пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду [8, с.376]. О. Погрібний, І. Каракаш, М. Кліменко до адміністративних порушень, що пов'язані із земельними відносинами, відносять: порушення законодавства про захист рослин (ст.83.1); правопорушення у сфері промисловості (ст.96 – порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил під час будівництва); правопорушення у сільському господарстві (ст.104 – потрава посівів, зіпсуття або знищення врожаю сільськогосподарських культур, пошкодження насаджень сільськогосподарських підприємств, державних, громадських, фермерських господарств); правопорушення у сфері управління (ст.188.5 – невиконання розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів) та ін. [12, с.291; 13, с.419-430].

Проте, аналізуючи зміст даних норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, маємо погодитися з думкою таких вчених, як А. Правдюк та О. Мирошніченко, які вважають, що дані правопорушення треба розглядати в контексті правопорушень, пов'язаних не з земельними, а з іншими суспільними відносинами – у сфері охорони природи, промисловості, будівництва, сільському господарстві та ін. [14, с.3; 11, с.216], адже, по-перше, дані правопорушення безпосередньо не пов'язані з тими, що встановлюються у ст. 211 Земельного кодексу України, а по-друге, вони містяться у різних розділах Кодексу України про адміністративні правопорушення. А. Правдюк, зокрема, зазначає, що норми ст.104 КУпАП, дійсно, мають багато спільного зі ст.52 КУпАП (псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель), проте

об'єкт у цих правопорушень різний: якщо об'єктом правопорушень, згідно зі ст.52, є суспільні відносини у сфері використання природних ресурсів, то, згідно зі ст.104, таким об'єктом є суспільні відносини у сільському господарстві [11, с.216].

Адміністративна відповідальність виявляється у вигляді адміністративного стягнення. За адміністративні правопорушення можуть застосовуватись такі види стягнень, як офіційне попередження; штраф; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація предмета, який належав власнику і став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого громадянину; громадські роботи, виправні роботи; адміністративний арешт [6, ст.24]. Аналіз статей чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими встановлені адміністративні стягнення за порушення у сфері земельних відносин, дає можливість стверджувати, що наразі серед усіх видів стягнень за порушення у сфері земельних відносин найбільш впливовим є штраф. Ця міра поєднує в собі і моральний, і матеріальний вплив на правопорушника. При його накладенні конкретний розмір штрафу визначається в межах санкції конкретної статті Кодексу України про адміністративні правопорушення залежно від провини, з урахуванням майнового статусу винного, а також обставин, що пом'якшують або обтяжують адміністративну відповідальність. Сучасні дослідники підкреслюють, що сьогодні штраф є майже єдиним адміністративним стягненням за проступки у сфері земельних відносин. Так, зокрема, Л. Мілімко, стверджуючи, що наразі штраф як вид адміністративного стягнення не здатний повноцінно виконувати превентивну, виховну і каральну функції, наполягає на необхідності збільшення розміру штрафу за всі адміністративні проступки у сфері земельних відносин [4, с.17].

Більшість дослідників підкреслює, що до адміністративної відповідальності, згідно з Кодексом України про адміністративні

правопорушення, можуть бути притягнені лише громадяни, які мають земельні ділянки на праві власності або на праві землекористування, посадові особи, а також працівники підприємств, установ, організацій [4, с.16; 5, с.194]. Юридична ж особа не є суб'єктом адміністративної відповідальності згідно з нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення. Проте слід погодитися з думкою таких дослідників, як Л. Мілімко, Ю. Чиж, С. Слюсаренко та ін., які відзначають, що відповідно до інших законодавчих актів (зокрема, до Закону України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування»), юридична особа може визнаватись суб'єктом адміністративної відповідальності. С. Слюсаренко наголошує, що «поза межами Кодексу України про адміністративні правопорушення діє ціла низка законів, які встановлюють відповідальність юридичних осіб за вчинення протиправних дій. І хоча такі дії не віднесені законодавством до адміністративних правопорушень, а відповідальність за них не названа безпосередньо адміністративною (зокрема санкції, які застосовуються до правопорушників названі фінансовими (економічними), а не стягненнями), вони мають багато їх ознак» [9, с.170]. Так, зокрема, притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб передбачено Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», у ст.46 якого міститься положення, що до підприємств, установ, організацій можуть застосовуватись фінансові санкції у вигляді штрафу. С. Слюсаренко підкреслює, що на користь того, що в даному випадку відносини щодо застосування до порушників (юридичних осіб) фінансових санкцій є відносинами саме адміністративної відповідальності, свідчать результати вивчення правової природи цих санкцій: «накладення на підприємство, установу або організацію штрафу», безперечно, є ретроспективною юридичною відповідальністю, яка полягає в «обов'язку юридичної особи-порушника понести негативні наслідки у вигляді стягнень, які від імені держави накладають по-

садові особи уповноважених органів» [15, с. 7]. Тож суб'єктами адміністративної відповідальності за проступки, передбачені, зокрема, статтями 52, 53-1, 53-3, 54, 55, 56 Кодексу України про адміністративні правопорушення, мають бути також і юридичні особи.

Аналіз сучасного стану законодавства України з питань адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин дозволяє відзначити цілу низку вад, що призводить до суттєвого зниження ефективності його застосування на практиці. Це зумовлюється, зокрема, неузгодженістю, дублюванням, а, подекуди, й протиріччям приписів Земельного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та низки законів, що передбачають адміністративну відповідальність за земельні правопорушення, неточністю, надмірною загальністю і декларативністю норм чинного законодавства щодо формулювань складів адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин, а також надмірним обмеженням кола стягнень за адміністративні правопорушення у сфері земельних відносин. Так, встановлено низку розбіжностей між Земельним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення – як у переліках порушень земельного законодавства, за які настає адміністративна відповідальність, так і у формулюванні самих складів правопорушень. О. Мірошниченко відзначає наявність наразі такої ситуації, за якою у різних нормативних актах по-різному сформульовано однакові протиправні дії, що само по собі ускладнює процедуру притягнення до адміністративної відповідальності [14, с.3]. Причому така ситуація є характерною й для інших законів у даній сфері – такі закони, як Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» і Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», нормами яких встановлюється адміністративна відповідальність громадян та посадових осіб, а також передбачається застосування фінансових санкцій до підприємств, уста-

нов, організацій за порушення санітарного законодавства, також, у свою чергу, породжують правові колізії [11, с.218]. А. Правдюк наголошує на тому, що норми земельного законодавства, які є декларативними, дублюють одна одну і не встановлюють особливі умови правового регулювання земельних відносин, мають бути вилучені із земельного законодавства, що призведе до зменшення правових колізій, сприятиме вдосконаленню правозастосовної діяльності при застосуванні норм статей Кодексу України про адміністративні правопорушення [11, с.218]. Слід також погодитись із думкою таких дослідників, як О. Слюсаренко та Н. Бондарчук, які пропонують з метою посилення охорони земельних відносин посилити адміністративну відповідальність за порушення вимог законодавства у даній сфері шляхом збільшення видів стягнень за правопорушення у даній сфері, а також у разі повторного вчинення протиправних дій встановити підвищені санкції або передбачити альтернативні стягнення у Кодексі України про адміністративні правопорушення [9, с.10; 16, с.410].

Підвищенню ефективності адміністративної відповідальності також має сприяти низка заходів, пов'язана із профілактикою адміністративних правопорушень у земельних відносинах, а також застосуванням відновлювальних заходів впливу у даній сфері. До заходів профілактики адміністративних порушень у сфері земельних відносин можна віднести: спостереження за станом земель; надання власникам і землекористувачам обов'язкових до виконання вказівок з питань використання та охорони земель, усунення виявлених недоліків; одержання від органів виконавчої влади, землевласників і землекористувачів даних про наявність, стан і використання земельних угідь та ін. [16, с.410]. Формами прояву відновлювальних заходів у земельних відносинах є: повернення землевласникам і землекористувачам самовільно захоплених чи незаконно вилучених у них земель; доведення земельних ділянок до стану, придатного для використання після проведення розвідувальних робіт; погашення заборгованості з земельного податку або орендної

плати за землю; відновлення принципу використання земель за цільовим призначенням на випадок його порушення та ін. [16, с.410-411].

Висновки

Отже, адміністративна відповідальність, що передбачає застосування відповідними уповноваженими органами державної влади санкцій до осіб, які порушують норми законодавства у сфері земельних відносин, є одним з основних інструментів держави в регулюванні відносин у даній галузі. Належне додержання вимог законодавства у сфері земельних відносин передбачає вжиття низки заходів щодо забезпечення ефективності адміністративної відповідальності, серед яких слід виділити:

- виявлення і усунення розбіжностей (невідповідностей, дублювань та ін.) у чинному законодавстві щодо переліку порушень у сфері земельних відносин, за які настає адміністративна відповідальність, так і щодо формулювання самих складів правопорушень, які потребують розширення і уточнення;

- запровадження адміністративної відповідальності юридичних осіб за правопорушення у сфері земельних відносин, що передбачає чітке нормативне закріплення видів стягнень, які можуть застосовуватися до юридичних осіб, а також визначення порядку відшкодування шкоди юридичними особами, винними у скоєнні адміністративного проступку;

- посилення відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері земельних відносин, що передбачає підвищення санкцій у разі повторного скоєння правопорушень, а також розширення кола видів стягнень за правопорушення у даній сфері;

- впровадження заходів профілактики адміністративних правопорушень у земельних відносинах, а також застосування відновлювальних заходів впливу у даній сфері.

Література:

1. Битяк Ю. П. Административное право Украины : учеб. пособие / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. – Х. : Одиссей, 1999. – 224 с.

2. Адміністративне право України : Академічний курс : підручник: у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.

3. Слюсаренко О. В. Адміністративно-правове регулювання режиму земель оборони : : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Слюсаренко; Держ. наук.-досл. Ін-т МВС України. – К., 2004. – 18 с.

4. Мілімко Л.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право ; інформаційне право» / Л. В. Мілімко ; Нац. ун-т Держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2009. – 24 с.

5. Стукаленко О. В. Адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства / О. В. Стукаленко // Правова держава. – 2002. – № 5. – С.193-197.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Дод. до № 51. – Ст. 1122.

7. Федорчак И. Понятие и признаки административного правонарушения в сфере земельных правоотношений / И. Федорчак // Междунар. науч.-практ. журнал «Legea si Viata» («Закон и Жизнь»). – 2014. – № 4/2. – С. 160-164 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/4-2/41.pdf>.

8. Семчик В. І. Земельне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. – 600 с.

9. Слюсаренко С. В. Особливості настання адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства юридичними особами / С. В. Слюсаренко // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2010. – Вип. 156. – С. 167-173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/8065/1/10ssv.pdf>.

АНОТАЦІЯ

Визначено сутність та характерні особливості адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин. Розглянуто сучасний стан правового забезпечення адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин в Україні. Проаналізовано зміст основних нормативно-правових актів, що стосуються питань регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин.

SUMMARY

The essence and specific features of the administrative responsibility in the land relations sphere are determined. The contemporary situation of legal ensuring of administrative responsibility in the land relations sphere in Ukraine is considered. The content of basic normative-legal acts which regulate the administrative responsibility for the offences in the land relations sphere is analyzed.

10. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р., № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002.– № 3–4. – Ст.27.

11. Правдюк А. Л. До питання систематизації норм адміністративної відповідальності за порушення земельного законодавства / А. Л. Правдюк // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – 2014. – Вип. 197. – Ч. 2. – С. 214-219.

12. Кліменко М. М. Застосування норм адміністративної відповідальності в сфері охорони земельних ресурсів України /- М. М. Кліменко // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – Том 24 (63). – 2011. – № 1. – С. 289-293.

13. Земельне право України : підручник / За ред. О. О. Погрібного, І. І. Кара-

каша. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – С. 600.

14. Мірошніченко О. С. Види та класифікація адміністративних правопорушень у сфері земельних відносин / О. С. Мірошніченко // Вісник Харківського нац. ун-ту внутрішніх справ. 36. наук. праць. – 2007. – Вип. 36. – 5 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=9539>.

15. Стефанюк В. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб. Проблеми теорії та практики / В. Стефанюк, І. Голосніченко, М. Міхеєнко // Право України. – 1999. – № 9. – С. 6-9.

16. Бондарчук Н. В. Актуальні питання адміністративної відповідальності за земельні правопорушення / Н. В. Бондарчук // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2011. – Том 24 (63). – С.407-411.